

MAHALLIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI

**Abdullayev Azizbek
Abduvaliyevich**

*O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki,
Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va aholi
bandligini ta'minlash departamenti boshqarma
boshlig'i*

Annotatsiya. Mazkur ilmiy tezisdagi mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Unda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning hududiy iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorlikka ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot natijalari asosida iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi omillar aniqlanadi. Yakunda mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha amaliy takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: mahalliy tadbirkorlik, iqtisodiy samaradorlik, kichik biznes, hududiy iqtisodiyot, bandlik, investitsiya, rivojlanish mexanizmlari.

ВЛИЯНИЕ РАЗВИТИЯ МЕСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ

Аннотация. В данной научной работе анализируется влияние развития местного предпринимательства на экономическую эффективность. Освещается роль и значение малого бизнеса и частного предпринимательства в региональной экономике. Также изучается влияние механизмов поддержки предпринимательской деятельности на экономическую эффективность. На основе результатов исследования определяются факторы, стимулирующие экономический рост. В заключение предлагаются практические рекомендации по развитию местного предпринимательства.

Ключевые слова: местное предпринимательство, экономическая эффективность, малый бизнес, региональная экономика, занятость, инвестиции, механизмы развития.

THE IMPACT OF LOCAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT ON ECONOMIC EFFICIENCY

Abstract. This paper analyzes the impact of local entrepreneurship development on economic efficiency. It highlights the role and importance of small business and

private entrepreneurship in the regional economy. The study also examines the effect of support mechanisms for entrepreneurial activity on economic efficiency. Based on the research findings, key factors that stimulate economic growth are identified. Finally, practical recommendations for the development of local entrepreneurship are proposed.

Keywords: local entrepreneurship, economic efficiency, small business, regional economy, employment, investment, development mechanisms.

Mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish bugungi kunda iqtisodiy o'sishning muhim drayverlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, hududiy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlash, ichki bozorni sifatli mahsulot va xizmatlar bilan to'ldirish hamda aholi bandligini oshirishda uning o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari iqtisodiyotning eng moslashuvchan va tezkor segmenti bo'lib, ular bozor talablariga tez javob qaytarish, yangi ish o'rinlari yaratish va resurslardan samarali foydalanish imkoniyatiga ega.

Statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlari soni barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'lib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, iqtisodiyotda faoliyat yuritayotgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari soni izchil ortib bormoqda. Bu holat milliy iqtisodiyotda tadbirkorlik sektorining kengayib borayotganini hamda uning iqtisodiy o'sishdagi ulushi mustahkamlanayotganini ko'rsatadi [1].

So'nggi yillarda yangi ro'yxatdan o'tgan tadbirkorlik subyektlarining ko'payishi, xizmat ko'rsatish va ishlab chiqarish sohalarida faollikning oshishi hamda hududlar kesimida biznes muhitining kengayishi kuzatilmoqda. Ushbu jarayonlar davlat tomonidan yaratilayotgan qulay ishbilarmonlik muhiti, soliq yukining optimallashtirilishi, moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining kengaytirilishi va raqamli iqtisodiyot elementlarining joriy etilishi bilan bevosita bog'liqdir.

1-jadval

O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlari soni dinamikasi (2020–2025 yillar) [1]

Yil	Jami tadbirkorlik subyektlari (mingta)	O'sish sur'ati (%)
2020	408.5	—
2021	437.2	7.0%
2022	468.9	7.2%
2023	512.4	9.3%
2024	559.8	9.2%
2025	605.0	8.1%

Tahlillarga ko'ra, 2020–2025-yillar oralig'ida tadbirkorlik subyektlari soni o'rtacha 7–9 foiz atrofida barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etgan. Ayniqsa 2023–2024-yillarda iqtisodiy faollik sezilarli darajada oshgan bo'lib, bu yangi biznes subyektlarining ko'payishi va bozor infratuzilmasining kengayishi bilan izohlanadi.

Hududlar kesimida eng yuqori tadbirkorlik faolligi Toshkent shahri, Toshkent viloyati, Samarqand va Farg'ona viloyatlarida kuzatiladi. Bu hududlarda infratuzilmaning nisbatan rivojlanganligi, investitsion jozibadorlikning yuqoriligi hamda ichki bozor hajmining kattaligi asosiy omillar sifatida baholanadi.

Mahalliy tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri ko'p qirrali bo'lib, avvalo bandlik darajasining oshishi orqali namoyon bo'ladi. Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, aynan kichik biznes subyektlari yangi ish o'rinlarini yaratishda yetakchi o'rin egallaydi. Bu esa o'z navbatida aholi daromadlarining oshishiga va ijtimoiy barqarorlikning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, mahalliy tadbirkorlikning rivojlanishi ishlab chiqarish hajmining kengayishiga olib kelib, hududiy yalpi mahsulotning o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [2].

Mahalliy tadbirkorlik faoliyati iqtisodiy samaradorlikni oshirishda resurslardan oqilona foydalanish mexanizmlarini shakllantiradi. Tadbirkorlar mavjud iqtisodiy resurslardan maksimal darajada foyda olishga intilishi natijasida ishlab chiqarish tannarxi pasayadi, mahsulot sifati esa oshadi. Bu esa raqobatbardoshlikni kuchaytiradi hamda ichki va tashqi bozorlarda milliy mahsulotlar ulushining ortishiga zamin yaratadi. Shu jihatdan, mahalliy tadbirkorlik iqtisodiy samaradorlikning muhim tarkibiy elementi sifatida qaraladi [3].

Quyidagi jadvalda mahalliy tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'siri umumlashtirilgan holda keltirilgan.

2-jadval

Mahalliy tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'siri*

Ko'rsatkichlar	Ta'sir darajasi	Izoh
Bandlik darajasi	Yuqori	Yangi ish o'rinlari yaratiladi
Yalpi hududiy mahsulot	O'rta-Yuqori	Ishlab chiqarish hajmi oshadi
Soliq tushumlari	Yuqori	Byudjet daromadlari ortadi
Innovatsion faollik	O'rta	Yangi texnologiyalar joriy etiladi

*Mavzuga doir ilmiy adabiyotlar hamda rasmiy internet manbalari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirishda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining o'rni ham beqiyosdir. Xususan, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining kengaytirilishi, soliq imtiyozlarining berilishi, tadbirkorlik infratuzilmasining rivojlantirilishi hamda raqamli iqtisodiyot elementlarining joriy etilishi ushbu sohaning jadal rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Bunday qo'llab-quvvatlash choralarining natijasida tadbirkorlik subyektlarining investitsion faolligi ortib, ishlab chiqarish hajmi kengaymoqda.

Shu bilan birga, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi turli omillarga bog'liq bo'lib, ular orasida moliyaviy instrumentlarning mavjudligi, institutsional muhitning barqarorligi va bozor infratuzilmasining rivojlanganligi muhim o'rin tutadi. Quyidagi jadvalda ushbu mexanizmlarning samaradorlik darajasi aks ettirilgan.

3-jadval

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi*

Mexanizm turi	Samaradorlik darajasi	Natija
Kreditlash	Yuqori	Investitsiya hajmi oshadi
Soliq imtiyozlari	O'rta-Yuqori	Xarajatlar kamayadi
Subsidiyalar	O'rta	Faoliyat kengayadi
Raqamli xizmatlar	Yuqori	Samaradorlik oshadi

*Mavzuga doir ilmiy adabiyotlar hamda rasmiy internet manbalari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish iqtisodiy samaradorlikni oshirish bilan bir qatorda, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishga ham xizmat qiladi. Ayniqsa, chekka hududlarda tadbirkorlik faoliyatining kengayishi iqtisodiy faollikni oshiradi va migratsiya oqimlarini qisqartirishga yordam beradi. Bu esa o'z navbatida hududiy rivojlanishning muvozanatlashuviga olib keladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning eng muhim va barqaror omillaridan biri ekanligini ta'kidlash o'rinlidir. Uni tizimli ravishda qo'llab-quvvatlash, institutsional va moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish orqali iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, yangi ish o'rinlari yaratish hamda aholi daromadlari va farovonligini izchil oshirish mumkin. Shu bilan birga, mahalliy tadbirkorlikning rivojlanishi hududlar o'rtasidagi iqtisodiy nomutanosiblikni kamaytirish, ichki bozorni raqobatbardosh mahsulotlar bilan to'ldirish va milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi.

Shu bois, kelgusida ushbu sohani rivojlantirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish, xususan, tadbirkorlik muhitini yanada yaxshilash, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatini kengaytirish hamda innovatsion faoliyatni rag'batlantirish ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi. Faqatgina ana shunday izchil va puxta o'ylangan yondashuv orqali mahalliy tadbirkorlik iqtisodiy taraqqiyotning mustahkam poydevoriga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari – www.stat.uz
2. Shukurullayevich R.S. Tadbirkorlik faoliyati-iqtisodiyot va aholi faravonligi tayanchi //tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g'oyalar. – 2024. – T. 1. – №. 1. – b. 475-480.
3. Mardonova D. K. Tadbirkorlik tuzilmalari muhitining mohiyati va tarkibi //Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting. – 2026. – T. 6. – №. 03. – B. 66-73.